TALABALARDA INGLIZ TILIDAN KASBIY-MULOQOT KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING SEMANTIK SHAKLLARI

O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchisi

Ashurova Zulayxo Erkinovna

Annotatsiya: Ushbu matnda oliy ta’lim tashkilotlarida musiqa ta’limi yo‘nalishi talabalarining kasbiy-muloqot darajasidagi ingliz tili muloqot qobiliyatini shakllantirish, ularda ikkilamchi lingvistik shaxs tushunchasini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Globallashuv sharoitida bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarini boshqa madaniyat vakillari bilan o‘zaro muloqotga kirisha oladigan, o‘z kasbiy vazifalarini ingliz tili vositasida bajara oladigan mutaxassis qilib tayyorlash zarurati asoslab berilgan. Shuningdek, dunyoning uchta shakli (haqiqiy, konseptual va lingvistik manzaralari)ning o‘zaro bog‘liqligi, ingliz tilini o‘qitishning ontologik, epistemologik va sinergetik jihatlari tahlil qilingan.

Kalit so’zlar: musiqa ta’limi, kasbiy-muloqot kompetensiyasi, ikkilamchi lingvistik shaxs, ingliz tilini o‘qitish metodikasi, dunyoning konseptual va lingvistik manzarasi.

Musiqa ta’limi yo‘nalishi talabasining kasbiy-muloqot darajadagi xorijiy ingliz tili bilan muloqot qilish qobiliyatining umumiyligi ikkilamchi lingvistik shaxs tushunchasini tashkil etadi. Oliy ta’lim tashkilotlarining bugungi maqsadi nafaqat ma’lum vakolatlarni rivojlantirish, balki bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining shaxsini tarbiyalashdir va “Ingliz tili” fanining bir qismi sifatida o‘z kasbiy vazifalarini bajara oladigan va boshqa madaniyatlar vakillari bilan o‘zaro muloqotda bo‘la oladigan musiqa o‘qituvchisini tayyorlashni anglatadi. Ilm-fan va texnologiya butun dunyo hamjamiyatining birgalikdagi

sa’y-harakatlarisiz amalga oshirib bo‘lmaydigan yutuqni talab qiladi.

Musiqa ta’limi yo‘nalishi talabalarining ingliz tilini o‘qitish jarayonida kasbiy-muloqotda to‘liq ishtirok etish qobiliyati o‘quv jarayonining tizimni tashkil etuvchi omili bo‘lib xizmat qiladi va o‘rganilayotgan tilning og‘zaki-semantik kodini o‘zlashtirish natijasida shakllanadi. Ushbu tilda so‘zlashuvchilar va insonga o‘zi uchun yangi bo‘lgan ijtimoiy voqelikni tushunishga imkon beradigan dunyoning global (konseptual) tasvirini, uning o‘zgarishini, undagi jarayonlarni anglash imkoniyatlariga ega bo‘ladi. Eslatib o‘tamiz, bugungi kunda aksiomatik – bu musiqa ta’limi sohasi talabalari uchun atrofdagi dunyoning uchta shakli (haqiqiy, konseptual, lingvistik)ni mavjudligini, bugungi haqiqiy dunyo – bu shaxsdan mustaqil ravishda mavjud bo‘lgan obyektiv voqelik; dunyoning konseptual tasviri “haqiqiy dunyoni inson tomonidan dunyoni bilish jarayonida ham jamoaviy, ham individual tajriba asosida shakllangan tushunchalar prizmasi orqali aks ettirish” deb qaraladi; dunyoning lingvistik manzarasi haqiqatni dunyoning madaniy manzarasi orqali aks ettiradi, chunki dunyo tillari sifatida keng e’tirof etilayotgan ingliz tili aynana anashu dunyoni idrok etishni tashkil qilmoqda.

Ushbu shakllarning bir-biri bilan chambarchas bog‘liqligi ham shubhasizdir: musiqa madaniyati bilan uzluksiz muloqotda bo‘lgan dunyoning lingvistik manzarasi insonni o‘rab turgan haqiqiy dunyoga qaytadi. Ona tilida so‘zlashuvchilarni o‘rab turgan dunyo rasmini o‘zlashtirish zarurati, bu nafaqat tilda aks etishi, balki nutqdan foydalanish xususiyatlarini belgilashi bilan izohlanadi.

Shu munosabat bilan, musiqa ta’lim yo‘nalishida ingliz tilini o‘qitishning dolzarb vazifasi ma’lum darajadagi kasbiy-muloqot kompetensiyani rivojlantirish bo‘lib, bu talaba shaxsiga boshqa tilshunoslik jamiyatlari vakillari bilan til vositalari bilan o‘zaro munosabatlarni amalga oshirishga imkon beradi, bu musiqa ta’limi yo‘nalishi talabalarining kasbiy tayyorlashning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bo‘lajak musiqa

o‘qituvchilarining inliz tilini o‘qitishda kasbiy faoliyatning kasbiy-muloqot jihatini joriy etish turli madaniyatlar vakillarining o‘zaro ta’sirining o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda o‘quv jarayonini qurishga, kasbiy-muloqot va kasbiy muammolarni hal qilishga tayyorlikni rivojlantirishga, kasbiy-muloqot muloqotning belgilangan xususiyatlariga mos ravishda imkon beradi. Bu o‘quv jarayonining tubdan mazmunli o‘tishini ta’minlab, u ham fan bilimlarini, ham didaktik o‘quv vositalari o‘zgartirishga olib keladi.

Shunday qilib, oliy ta’lim tashkilotlarida ingliz tilini o‘rganish va o‘qitish metodikasi musiq ta’limi yo‘nalishi talabalarida o‘rganilayotgan ingliz tili madaniyati vakillari bilan o‘zaro tushunish va samarali muloqot qilish uchun zarur bo‘lgan qobiliyat va shaxsiyat xususiyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Ingliz tili ta’limi uchun yangi konseptual ahamiyatga ega model – bu ingliz tilini o‘qitish jarayoni “bilimlar yig‘indisini o‘zlashtirish, ma’noni aniqlash, shaxslararo muloqot, ma’ruza va sintaktik qoidalarni o‘zlashtirish, til muloqotsining ijtimoiy-madaniy ko‘nikmalarini o‘zlashtirish shular jumlasidandir. Shunday qilib, ingliz tiliin o‘rganish uch jihat nuqtai nazaridan ko‘rib chiqildi. Birinchisi, ingliz tilining kasbiy-muloqot ontologiyasi bilan bog‘liq bo‘lib, u o‘zini o‘zi tashkil etuvchi yaxlitlik sifatida namoyon bo‘ladi; ikkinchisi epistemologiya bilan bog‘liq, ya’ni ingliz til bilish vositasi sifatida, u til va fikrlash muammolari kontekstida tasvirlanadi; uchinchisi ingliz tilini o‘qitish usullari musiqa ta’limi yo‘nalishining sinergetikasi bilan bog‘liq.

Aytishimiz mumkinki, ingliz tilini o‘qitishning zamonaviy xususiyati uning poliparadigmal tabiati bilan bog‘liq bo‘lib, u musiqa ta’limi yo‘naishi talabalari shaxsiyatining turli jihatlarini rivojlantirishga qaratilgan integratsiyalashgan yondashuvdan foydalanishni o‘z ichiga oladi va butun jarayonni optimallashtirish bilan birga o‘qitishning maqsad va vazifalariga erishishga imkon beradi.

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, biz ijodiy soha vakillari hisoblangan musiqa ta’lmi yo‘nalishi talabalarining o‘zaro bog‘liq bo‘lgan -

kasbiy-muloqot, ijtimoiy-madaniy va muloqotli rivojlanishiga murojaat qilishimiz maqsadga muvofiq bo‘lib, bu oliy ta’lim tashkilotlarining bugungi globallashgan tendensiyalariga javob beradi va talabalarning kasbiy-muloqot va shaxsiy amalga oshirish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan.

XXI asrning til ta’limiga asosiy yondashuvlar to‘plami-kasbiy-muloqot, muloqotli, kompetensiyaga asoslangan, shaxsga yo‘naltirilgan, kasbiy-muloqot yondashuv bilan belgilanadigan poliparadigmal yondashuv til bo‘lmagan musiqa ta’limi yo‘nalishi talabalariga ingliz tilini o‘qitishning asosiy yo‘nalishlarini amalga oshirishga imkon beradi. O‘z navbatida, ushbu yondashuvlardan birgalikda foydalanish zarurati ijtimoiy va pedagogik qarama-qarshiliklarni va zamonaviy jamiyatda tilni o‘qitish bilan bog‘liq mavjud tashqi va ichki tendensiyalarni tahlil qilish natijalari bilan o‘zaro bog‘liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedova N.M. Integrativ yondashuv asosida bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish: Ped. fanl. … fals. d-ri PhD. – T., 2020.

2. Jalolov J.J. Chet til o‘qitish metodikasi: Chet tillar oliy o‘quv yurtlari (fakultetlari) talabalari uchun darslik qayta ishlangan va to‘ldirilgan 2-nashri. – T.: O‘qituvchi, 2012. – 432 b.

3. Pulatova D.R. Intensiv ta’lim texnologiyalari asosida nofilologik ta’lim yo‘nalishi bo‘lajak o‘qituvchilarni kommunikativ kompetensiyalarini takomillashtirish: Ped. fanl. … d-ri (PhD). – T., 2021.

4. Panjiyev Q.B. O‘zbek xalq qo‘shiqlari vositasida bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish. Ped. Fanla. Doktor (DSc). Diss. 2022. 298 b. T.: 2022.